

Enisa Bajraktarević

IMENICE A-VRSTE U IJEKAVSKOŠĆAKAVSKOM GOVORU SARAJEVA

Rad se bavi morfološkom deskripcijom imenica a-vrste u sarajevskom govoru kod informatora koji su rođeni početkom 20. stoljeća. Zabilježene osobine dovodi u vezu sa standardnojezičkim oblicima te s onima koji su u Sarajevu i u susjednim ijekavskošćakavskim govorima ranije zabilježeni.

Ključne riječi: *dijalektologija, istočnobosanski ijekavskošćakavski dijalekt, južni poddijalekt, govor Sarajeva, morfologija, imenice a-vrste*

UVOD

Sarajevski govor pripada južnom poddijalektu ijekavskošćakavskog (istočnobosanskog) dijalekta. Ovaj arhaični, zapadnoštokavski dijalekt prostire se na području sjeveroistočne Bosne (između Bosne i Drine, uključivši slivove Fojnice i Usore). Dijeli se na dva poddijalekta – sjeverni (obuhvata tuzlansku oblast) i južni (prostire se južno od Krivaje). U južnome poddijalektu ima više različitih govornih tipova, od kojih se posebno izdvaja govor Sarajeva. Sarajevskom govoru najbliži je južnobosanski govorni tip, smješten između Bjelašnice i Igmana (s kojim graniči na zapadu i jugozapadu) te govorni tip koji se nalazi između Bosne i Krivaje, prema planini Zvijezdi (s kojim graniči na sjeveru). U istočnom i jugoistočnom susjedstvu nalazi se sjeverna skupina govora ijekavskošćakavskoga govornog tipa, koji pripada istočnohercegovačkom dijalektu. Najizrazitije osobine

ijekavskošćakavskog (istočnobosanskog) dijalekta sačuvali su Bošnjaci i Hrvati uz desnu dolinu Bosne te u slivovima Fojnice, Usore i Krivaje.¹

Ovaj rad nastao je kao rezultat istraživanja morfoloških osobina govora Sarajeva za potrebu izrade i odbrane magistarskog rada. Istraživanje je obavljeno u ljeto i jesen 2010. godine a obuhvatilo je naselja: Vratnik, Bistrič, Bjelave, Hrasno, Kobilju Glavu i Bare. Informatori su Sarajke i Sarajlije rođeni početkom 20. stoljeća (najčešće 20-ih i 30-ih godina).

Cilj cjelokupnog istraživanja bio je sačiniti morfološku sliku staroga sarajevskoga govora u svjetlu dijalekta kome pripada – istočnobosanskog ijekavskošćakavskog, ali i susjednih šćakavskih govora te pokazati da li je i u kojoj mjeri standardni jezik utjecao na izmjenju ranije zabilježenog stanja u ovome govoru. Pažnju smo usmjerili na zatečeno, sadašnje stanje, a razvoju pojedinih oblika u prošlosti okretali smo se povremeno. U pitanju je, dakle, sinhronijski opis s povremenim dijahronijskim izletima te uporedno-kontrastivni i, katkad, uporedno-historijski metod rada.

U ovom radu predstaviti ćemo dio istraživanja koji se tiče imenica a-vrste.

Informatori su:

- Almása (Denišlić) Imámović, 85 godina, s Bistrič, domaćica, završila srednju školu, oznaka AIBI;
- Muníra (Hađibégić) Sokólović, 86 godina, s Bjelava, domaćica, završila osnovnu školu i zanat za filigransku izradu srebra, oznaka MSBJ;
- Èkrem Fòčāk, 65 godina, s Vratnika, završio srednju školu, penzionisani zlatar, oznaka EFV;
- Ävdaga Büzār, 84 godine, s Bara, profesionalni harmonikaš, oznaka ABBA;
- Vèra (Cvìtković) Gálic, 74 godine, s Bjelava, završila srednju školu i bila uposlana, oznaka VGBJ;
- Adila (Šürković) Àlikadić, 89 godina, s Vratnika, muhadžirka u Turskoj, živjela od 15. godine u Kutahyi (Turska), razgovor snimljen 2009. godine, oznaka AŠV.

¹ Halilović i dr. 2009, str. 9–10. V.: Brabec, 2012, str. 57–59, Brozović, 1966, str. 119–208, Đurović, 1992, str. 20, 50, 329.

Osnovnom korpusu pridružili smo i podatke iz fonoteke prof. dr. Senahida Halilovića od sljedećih informatora:

- Ālija Múhić (1926) s Vratnika, oznaka AMV;
- Ljübica Skòković (1918) iz Hrasna, oznaka LJSH;
- Šáciir Jàmaković (1926) s Kobilje Glave, oznaka ŠJKG;
- Muníra Sandžaktárević (osamdesetak godina) s Vratnika, oznaka MSV;
- Hatída Ūzunović (1922) s Vratnika, oznaka HUV i
- Behíja Òrmān (1925) s Bistrika, oznaka BOBI.

Razgovor je sniman diktafonom, a potom transkribiran na oko 150 stranica teksta, pažljivo bilježeći prozodijske i fonetsko-fonološke vrijednosti riječi. Dobiveni korpus klasificiran je u skladu s uobičajenim dijalektološkim metodama, vodeći računa o svim značajnim morfološkim kategorijama.

IMENICE

Klasifikacija imenica odgovara podjeli koju je u *Gramatici bosanskoga jezika* dao S. Halilović, gdje su, prema različitim genitivnim nastavcima *-a*, *-e*, *-i*, ime dobile tri različite imeničke vrste: *a-vrsta*, *e-vrsta* i *i-vrsta*.

A-vrsta obuhvaća imenice muškog i srednjeg roda. Imenice muškog roda u N jd. mogu imati nastavke *-ø*, *-o*, *-e* a nastavak *-a* u G jd. Imenice srednjeg roda u N jd. imaju *-o*, *-e* a nastavak *-a* u G jd.

E-vrsti pripadaju imenice koje u N jd. imaju nastavke *-a*, *-o*, *-e* a u G jd. nastavak *-e*.

I-vrsta je najkompaktnija i obuhvaća, u odnosu na prethodne dvije vrste, najmanji broj imenica. Njoj pripadaju riječi koje u N jd. imaju nastavak *-ø* a u G jd. *-i*. (2000, str. 195–197)

IMENICE A-VRSTE

Nominativ

1. Imenice muškog roda na *-ø*

Imenice muškog roda na *-ø* imaju standardnojezički nominativni oblik s izvjesnim fonetsko-fonološkim i akcenatskim posebnostima.

Njima se imenuje šta živo: *ćòjek*² (AIBI, MSBJ, EFV) / *ćòjek* (AŠV) / *ćòvjek* (MSBJ, EFV) *ćòvjek* / *ćòvjek* (MSBJ) / *ćòjk* (MSV), *ćòek* (AŠV); *Allāh*, *bèdel*, *djèverović*, *dòktor*, *háfiz*, *kñiževnik*, *lèkār*, *muslimān*, *muš-kárac*, *òtac*, *òtpremnik*, *pàun*, *slàgār*, *vèzīr* (AIBI), *Bóg*, *djèvēr*, *mòler*, *mùž*, *sīn*, *sùprug* (MSBJ), *álim*, *bàksuz*, *bràtić*, *ćàj* / *ćàj*, *ćútuk*, *djèd*, *hàmāl*, *mājistor* / *mājstor*, *nišan*, *pćèlār*, *pemzijònēr*, *šèjh*, *tàbut*, *tèvhīd* (EFV), *bašćòvān*, *harmonikāš*, *imām*, *izaslānik*, *pravoslāvac* (ABBA), *milcònēr* (LJSH), *ćinòvnik*, *kjátīb*, *muèzzin*, *pìsār*, *sùltān* (AMV),

ili šta neživo: *ćàs*, *ćéz*, *dùkat*, *dušèkluk*, *đùl*, *đùz*, *grád*, *hàlvat*, *ìntihām*,³ *jàtak*, *Jūrjev* / *Đūrđevdān*, *kàt*, *kòfer*, *krèć*, *Kūr'ān*, *lèden*, *lònac*, *mèkteb*, *pèšñāk*,⁴ *šècer*, *tàrcin*, *tefèrić*, *tespīh*, *zàmbak* (AIBI), *avijòn*, *bèz*, *burèdik*, *bùrek*, *ćumur*, *žàm*, *filigram*, *hàjir*, *hàvan*, *jècam*, *kàlem* / *kàlem*, *mèvlūd*, *òbicāj*, *pròblem*, *ramàzān*, *strāh*, *tèhvīd*, *tirit*, *zār* (MSBJ), *křst*, *màć*, *pàkèt*, *ponedìlak*, *ràt*, *rázred*, *rùkopīs*, *život* (EHV), *dān*, *hān*, *hòtel*, *oficīr*, *pijésak*, *restòrān*, *rèžīm*, *sàhat*, *šlúnak*, *vàkat* (ABBA), *autòbus* / *autóbus*, *bàlkōn*, *cèntar*, *hòdnīk*, *kàzan*, *klòzet*, *krèdenac*, *pàrkīng*, *sànduk*, *sāt*, *stān*, *trànvaj* / *tràmvaj*, *vášer*, *zàkon*, *zátvor* (VGBJ), *dívān*, *đùlistān*, *èzān*, *ìslām*, *ožāk*, *šimšir*, *zèmān* (AMV), *bàjram* (HUV), *dīnār*, *fijáker*, *štānd*, *tènk* (LJSH), *dùcān*, *gròš*, *pòdājnik* (AŠV), *nićāh* (MSV).

Kod imenica koje u N jd. i G mn. čuvaju sonant *l* u morfemu *-lac* zabilježila sam jedino primjer s vokalom *o*: *stārosjèdijoc*⁵ (MSBJ).

Od imenica na *-in* zabilježila sam samo: *Sřbin*⁶ (MSBJ).

² Šurmin navodi oblik *ćòek* i *ćòek* (u govoru muhamedovaca), 1895, str. 201.

³ Informatorka A. Imamović upotrebljava ovu riječ za imenovanje *završnog ispita* iz (nekadašnje) mektepske nastave.

⁴ Vjerovatno od *perz. pīš* odn. *tur. pes* – sprijeda, prednja strana (V.: Škaljić, 1957, II. str. 606). Informatorka A. Imamović pojašnjava značenje ove riječi: *Pèšñāk* tó je vākò ùgrādeno u pèci od bākra, kò vākò jèdna pòsuda s pòklopcom i kad gòri vātra, tòpla vòda ùvijèk u *pèšñāku*, pa jà, *pèšñāk* zvāo se.

⁵ Isto: Đurović 1992, str. 262, Halilović, 1990, str. 315.

⁶ Isto: Đurović, 1992, str. 262. Oblik *Sřb* navode: Bulić, 2014, str. 143, Halilović, 1990, str. 315.

U N jd. -*ø* imaju i muška imena: *Abdullāh, Dèrvīš, Nīhād* (AIBI), *Ádil, Hámid, Júnus, Máfūd, Máhir, Mùfīd, Sinan, Šèktb* (MSBJ), *Ámir, Kásim, Kjámil* (EFV), *Hasīb* (HUV), *Màhmut* (MSV),

i prezimena: *Čaušević, Denišlić, Imámović* (AIBI), *Hadībégić, Sokólović, Tòšić* (MSBJ), *Ahmetášević, Fòčāk, Haláćević, Hándić, Hòdić, Silàjđić* (EFV), *Àlihòdić, Jeftánović, Varèšan* (ABBA), *Cvìtković, Gálic* (VGBJ), *Šèstāk, Vídović, Zvìzdović* (LJSH), *Šùrković* (AŠV),

te toponimi: *Ášikovac, Bìstrič* (MSBJ), *Lùkovac, Vràtnik* (EFV), *Jékovac* (ABBA).

Ovoj kategoriji imenica pripadaju i imenice čija je osnova vokalizirana: *đijo* (AIBI), ili se završava vokalom: *plàtō* (VGBJ), *vê-cê* (EFV).

Nismo naišli na primjere imenica čija se osnova završava vokom *u*, ali je-smo na imenice koje imaju finalno *i* i *a*, ali su zabilježeni oblici u G jd.: *iz Dahàa* (EFV), *nēmā tàksija* (VGBJ), i u A jd.: *Njū Đèrsī* (MSBJ).

2. IMENICE MUŠKOG RODA NA -O I -E

Uz imenice *kòrzo* (MSBJ) i *râdijo* (VGBJ) javlja se znatan broj imena s vokalom -*o* ili -*e* u N jd.: *Blàgoje, Kârlo, Mírko / Mírko, Vínko* (VGBJ), *Marínko* (LJSH).

Genitiv jednine

U G jd. imenice ove vrste imaju nastavak -*a*. Obični su i prijedložni i bes-prijedložni genitivni oblici.

Uz imenicu u G jd. dolaze različiti i brôjni prijedlozi:

(*od*)⁷ *kajmaka, òca, ràta, vezíra* (AIBI), *kròm̃pīra, Príboja* (MSBJ), *Àh-meda Fočáka, brâka, nákita* (EFV), *čèrpića* (ABBA), *Màrindvōra, tròtuāra* (VGBJ), *čoèka* (AŠV); (*òd*) *vrāta* (AIBI), *Boga, strāha* (MSBJ), *sīna* (AŠV); (*do*) *rázreda, Zágreba* (MSBJ), *djèda, ràta, sàbaha* (EFV), *Kálnovīka* (VGBJ); (*iz*) *Drníša* (AIBI), *avijóna, Iráka*, (Górnjēg) *Vàkufa, zátvora* (MSBJ), *grāda, Kiseláka* (ABBA), *hòdnīka, kàzana*, (Növög)

⁷ Prijedlog koji navedem ispred prve imenice vrijedi i za sve ostale imenice – do narednog prijedloga ili kraja rečenice.

Màroha, pàrka (VGBJ); (*ìž*) *grāda*; (*za*) *stūdija*,⁸ *vàkta* (AIBI); (*sa*) *Trebevića, Vrätņika* (EFV), *zanàta* (ABBA); (*oko*) *Kur'ána, mèkteba, namàza* (AIBI); (*u*) *ròđāka* (AIBI), *Skërlića* (EFV), *Kemála Atatürka* (ABBA); (*üöci*) *pétka, ponèdelka* (AIBI), (*Přvōg*) *māja / māja* (VGBJ), *Bajrama* (HUV); (*rad*) *jèzika* (MSBJ); (*radi*) *ràhmeta* (AIBI), *àbdesta* (MSBJ); (*kod*) *Bèšlīća, mēzāra, pjevāća, zlātāra* (EFV), *pòkopa* (LJSH), *direktora* (VGBJ); (*pòslijē*) *tevhīda* (EFV); (*iza*) *brāta, ràta* (EFV), *iftāra* (ABBA), *Kiselāka* (VGBJ); (*preko*) *Vrätņika* (ABBA), (*prekopúta*) *Bristóla, mòsta, Trebevića* (VGBJ).

Imenica u G jd. bez prijedloga najčešće dolazi uz brojeve *dva, tri, četiri* i s njima složenim brojevima, tj. javlja se u obliku nekadašnje dvojine: (*dvā trī*) *dāna*, (*dvā*) *dūšeka*, (*čètri*) *sīna* (AIBI), (*trī*) *àmiđića*, (*dvaēš čètri*) *tèksta, tèsta* (MSBJ), (*trī-čètri*) *čòjeka*, (*dvā-trī*) *mòmka* (ABBA), (*dvā*) *krèvetata, kvadrāta, mētra*, (*trī*) *mjēsēca*, (*dò dvā*) *sāta*, (*pò trī*) *stāna* (VGBJ).

Ostatak nekadašnje dvojine zabilježen je u primjeru: *Nās je bilo čètri brāta* (ABBA).

Uobičajen je genitiv uz količinske priloge i imenice koje znače količinu: (*hr̥pe*) *svijēta* (AIBI), (*kīlu*) *brāšna*, (*pòla*) *fakultéta* (MSBJ), (*mnògo, sīla*) *àlkhōla* (EFV), (*pòla*) *dūluma* (ABBA).

Imenica u G jd. dolazi uz drugu imenicu pojašnjavajući je: (*muàllim*) *mèkteba*; (*na lícu*) *mjēsta* (EFV); (*za vréme*) *ramazána, vaskrsa*; *Šáhinagića* (*hân*) (ABBA); (*čūdima*) *zâpada* (AMV).

Uobičajen je genitiv uz glagole i potvrdnog i negacijskog značenja: (*mèt-nēm*) *ànanāsa*, (*mècē*) *bibera*, *karànfila*, (*nàspēm*) *šécera* (AIBI), (*bòjō se*) *dòktora*, (*nēce*) *māsla*, (*nēmā*) *òsječāja*, (*nè bi*) *parkéta* (MSBJ), (*vòđīm*) *racūna*, (*nēmā*) *rázloga*, (*imaćeš*) *ùspjeha* (EFV), (*nēmām*) *pójma*, (*nēmāmo*) *stāna*, (*néma*) *tàksija*, (*nīje bílo*) *trānvaja / trāmvoja* (VGBJ).

I uz pokazne riječce pojavljuje se genitivni oblik: (*èvo vam*) *háfiza* (EFV), (*èno*) *hāvana* (MSBJ).

⁸ Kad je prispjio za *stūdija*...

Radovi o govorima ijekavskošćakavskog dijalekta ne donose primjere G jd. imenica muškog roda na -ø, (vjerovatno) jer se ne razlikuju od standardnojezičkih oblika.

Dativ i lokativ jednine

Dativ i lokativ jednine imenica *a*-vrste imaju, bez izuzetaka, nastavak -u.⁹

Dativno se značenje najčešće iskazuje besprijedložnim konstrukcijama: *Alláhu, Bògu, Foćáku, Mèhmedu, Mufídu* (MSBJ), (hađi) *háfizu Hálidu Hađimúliću, sínu Fáruku* (EFV), (*prema*) *Ānegōlu* (ABBA), *direktoru, (prema) mòstu, stražáru* (VGBJ), *insánu, národu* (AMV),

a lokativno, uvijek prijedložnim: (u)¹⁰ *Beógradu, frižidéru, hàremu, hòtelu, kantónu, krèću, mèđlisu, nòvèmburu, pešnáku, ràtu, sèptèmburu, tràmvaju, Zágrebu* (AIBI), *bakráću, Beògradu / Bèogradu, Číkâgu, Čerhìlu / Čerhìlu, hàvanu, Zágrebu, zàru i (ù) zaru, zátvoru* (MSBJ), *esnáfú, islámu, lôgoru, mèktebu, mjěsěcu, počétku* (EFV), *grádu, komplěksu, lôgoru* (ABBA), *aprílu, autòbusu / autóbusu, dècèmburu, dòmu, hòdníku, màju* (Büća) *Pòtoku, ùlāzu* (VGBJ), *gāniluku, vatānu* (AMV); (ù) *Bistríku; (na) dùšeku, fèderu, fěsu, Hrídu*,¹¹ *Zèmzemu* (AIBI), *hàđu, Jékovcu, rúčku* (EFV), *Trebevícu* (ABBA), *ćifluku, málu* (AŠV), *divānu, mejdānu* (AMV); (*po*) *bèzu, plíšu, svijétu* (MSBJ), *kìvvetu, ùzoru, ùrneku* (AMV).

Akuzativ jednine

Imenice *a*-vrste u akuzativu jednine imaju nastavak -a kada znače šta živo: (*za*) *Agánovića, Bákira Zácíragića, bèdela, (za) djèverovića, imáma, mòmka, Nihāda / Niháda, vezíra* (AIBI), *Mufída / Mufída, òca, sína, svèkra* (MSBJ), *bràta, (zà) cigana, ćòvjeka, Muhàmmeda, (za) nèvjèrníka, Rámiza* (EFV),

a nastavak -ø kada znače šta neživo: *àbdest, (u) àkšam, ćèlik, ćùrekot, đàm, đùlijak, đüz, gräh, kàjmak, Kùr'ān, (kroz) mèrdān, nápad, (na) pòsō, rāhmet, (ùz) rat, sàbah, sǎf, (uzà) saz, špājiz* (AIBI), (*na*) *ājrodrōm, (na) avijōn,*

⁹ Isto: Bulić, 2014, str. 145.

¹⁰ Prijedlog koji navedem ispred prve imenice vrijedi i za sve ostale imenice – do narednog prijedloga ili kraja rečenice.

¹¹ Toponim *Hrid* javlja se uglavnom u muškom rodu, ali i u ženskom (*na Hrídi*), v. kasnije.

bèstíl, cílim, žám, ðëm, ðèrðef, ðèvdīr, fijáker, klúc, kontéjner, (zà) mjesēc, (na) plèh, (nà) pūt (uz) ramazân / (pred) ramazân, (nà) rēd, rúcak, stôlnāk, špòret / špòret (MSBJ), čáj, dījo, dokumènat, (u) dùlāf, fascikl, (ù) klin, lük, (nà) pēc, (ùz) rat (EFV), argumènat, (u) Bi(h)āc, (za) céjĵ, cèrpić, (ù) grād, (ù) lōgor, nòvac, prāvāc, pūnomōc, (nà) stān, tefèrić (ABBA), autòbus / autóbus, (u) Bêc, (u) cèker, cvijēt, kamijōn, krùh, prévoz, (na) tràmvaj / trànvaj (VGBJ), (na) Bājram, hāk, māl, (u) méjĵef, mírās, (u) Stāmbol, (nà) Vratnīk (AŠV), (za) Bòžić (LJSH), (uz) ramazân (HUV), 'lèb (BOBI).

Međutim, ponekad se javljaju i odstupanja od spomenutog pravila. U primjeru *jā vòdīm raćúna* (MSBJ) (sa značenjem *ja vodim brigu*) uvijek se čuje oblik s *-a*, nema očekivane forme na *-ø*.

Imenice koje imenuju kakav skup živih bića imaju oblik akuzativa jednine jednak nominativu jednine, tj. nastavak *-ø*: *komšiluk* (HUV), *(u) komšiluk* (ABBA).

Vokativ jednine

Imenice *a-vrste* s nominativnim *-ø* u V jd. imaju tri nastavka: *-e*, *-u* i *-ø*.

Kod imenica čija se osnova završava nenepčanim suglasnikom najčešći je nastavak *-e*: *sīne* (ABBA), *Ámire, Ēdīne, kàpetāne* (EFV), *Ádile, Mūfīde / Mūfīde, Šēkībe* (MSBJ), *čòvjeće* (EFV), *Bòže* (VGBJ), *Bòžže* (BOBI), ali i *mjēsēce*¹² (Sjāj, *mjēsēce!* ABBA).

Nastavak *-u* također se javlja u vokativu jednine imenica na nenepčani suglasnik: *Càrigrādu, pättišāhu*,¹³ *tāšlihānu* (AIBI).

Šurmin je smatrao da u vokativu ove imenice imaju *redovito* nastavak *-u*: *biseru, dorinu, malinu, terzijanu* (ali *kàpetāne*), *vòlu*, itd. umjesto *terzijane, vole* itd.¹⁴

¹² Oblik je vjerovatno nastao pod utjecajem imenica s finalnim *z*, koje se ne mijenja pred vokativnim nastavkom (*bàksuze, háfize*).

¹³ Sva tri navedena primjera potječu iz pjesme koju je izrecitovala informatorka A. Imamović. U Svojatju je Bulić zabilježio *īnsānu, vrāgu*. (2014, str. 145)

¹⁴ 1895: 199. Up. i: Bulić, 2014, str. 145; Đurović, 1992, str. 253; Halilović, 1990, str. 315.

Vokativni oblik jednak nominativu jednine javlja se u imenici *momak*: *mòmak, jèsi l' òženjen?* (ABBA).¹⁵

Nismo zabilježili vokativ imenica čija se osnova završava nepčanim suglasnikom ili vokalom.

Instrumental jednine

U instrumentalu jednine imenica muškog roda na *-ø* javljaju se nastavci *-om* i *-em*. Upotreba ovih gramatičkih morfema odgovara standardnojezičkom odnosu *gradom* : *mužem*, ali s izuzecima.

Nastavak *-om* karakterističan je za imenice čija se osnova završava nepčanim suglasnikom: (s) *pónosom*, *sapúnom* (AIBI), (s) *avijónom*, *Hrídom*, (s) *mòmkom* (MSBJ), (s) *advokátom*, (sa) *bràtom*, *pòslom*, (sà) *strāhom*, *súdom* (EFV), (s) *kamijónom*, *ponèdělkom* (VGBJ), *čerèmitom*,¹⁶ (sa) *vatánom* (AMV), (s) *Foćákom* (HUV).

Ovaj se nastavak javlja i kod imenica koje se završavaju suglasnicima *c*, *r* ili *z*: (s) *òcom*, (s) *pòklopcom*, (*pod*) *prózorom* (AIBI), (s) *hàjirom*, (sa) *sìrom*, (sa) *transportérom* (MSBJ), (sa) *Ámirom*, (sa) *háfizom* (EFV), ali i: *òcem*, *pràvcem* (MSBJ).¹⁷

Nastavak *-em* javlja se kod imenica na nepčani suglasnik: (za) *Mulamèmišovićem*, *nóžem* (AIBI), *bròjem* (MSBJ, EFV), (sa) *Háfizovićem*, (s) *kònem* (ŠJKG), ali i: *trānvājom* (AŠV).

Šurmin navodi da je u Sarajevu u riječima na nepčani suglasnik uobičajen nastavak *-om* (*bìčom*, *krājom*, *kònom*) a da se nastavak *-em* javlja u malom broju slučajeva (ne navodi primjere).¹⁸ Međutim, anketa *Pitanja o govoru prostoga naroda* iz 1897. donosi drugačiju sliku i nastavak *-em* dosljedno iza nepčanih suglasnika (*s ključem*, *s konjem*, *s nožem*).¹⁹

¹⁵ Up.: Bulić, 2014, str. 145; Brabec, 2012, str. 96; Đurović, 1992 str. 255.

¹⁶ Grč. (N jd. *čerèmid*, *čerèmit*). Starinski žljebasti krovnj crijep. Škaljić, 1957, I, str. 163.

¹⁷ Up.: Đurović, 1992, str. 256; Halilović, 1990, str. 316.

¹⁸ 1895, str. 199–200.

¹⁹ Halilović i dr., 2009, str. 31.

Bulić je u dolini Spreče posvjedočio češću upotrebu nastavka *-om* iza palatala (*belájom, kàišom, kòmbajom* i dr.)²⁰ kao i Đurović u južnoj Bosni (*lòjom Do, Vb, sa Samòkovićom Ka* i dr.).²¹

Nominativ množine

Današnji sarajevski govor u N mn. ima nastavak *-i* kao i umetke *-ov-* i *-ev-* čija distribucija odgovara standardnojezičkoj situaciji.²²

Nastavak *-i* (bez spomenutih umetaka) dodaje se na višesložnu imeničku osnovu: *basàmaci, ćilimi, materijáli, pènderi, pròzori, ròditeéli, vezíri, zanáti* (AIBI), *bakráci, burèđici, ćevábi, ibrici, iftári, lokáli, makaróni, sàhani, tikveháci, zelánici* (MSBJ), *bogumíli, dervíši, komunísti, mēleki, partizáni, Rànkovići, tàbuti, tenešíri* (EFV), *Àlihođíci, Hrváti, koláći, mājistori, muslimáni, nàdnicāri, pjeváci, seljáci, sviráci, šehídi, tēpihi* (ABBA), *autóbusi, ćetnīci, partizáni, tràmvaji / trànvaji* (VGBJ), *Ćengīci, tēfteri* (AŠV), *imámi, muèzzini, ožáci, šimširi, šadrváni* (AMV), *bàjrami, ramazáni* (HUV),

kao i na osnovu imenica čija se osnova krati gubljenjem nepostojanog *a*: *mômci* (AIBI, ABBA) / *mòmci* (MSV), *jedínci, mùšebci* (MSBJ), *Nijémci / Nijémci* (EFV) / *Njémci* (VGBJ), *stěcci* (EFV).

Nastavak *-i* javlja se i u jednosložnih imenica: *càri*²³ (AIBI), *kòni* (ABBA), *ljúdi*²⁴ (MSBJ), *Vlāsi* (AŠV).

Ipak, jednosložne imenice u množini najčešće imaju *-ov-* ili *-ev-*. Prvi formant imaju one imenice čija osnova završava nenepčanim suglasnikom: *pàrkovi, tērsovi* (ali *kūrsevi*) (MSBJ), *djèdovi, hàrfovi, šèjhovi, típovi* (EFV), *zàrovi* (ABBA, AMV), *cvjětovi, plésovi, pòpovi, stánovi* (VGBJ),

²⁰ 2014, str. 145–146.

²¹ 1992, str. 255.

²² Brozović je imao drugačiju sliku o upotrebi ovih formanata u ijekavskošćakavskom dijalektu. Smatrao je da je *upotreba duge i kratke množina gotovo obratna u odnosu na standardni jezik*. (1966, str. 157) Đurović, pak, navodi da je produktivnost umetaka *-ov-/-ev-* jednaka kao u istočnoj Hercegovini i jugoistočnoj Bosni, a da su minimalna odstupanja od standarda primjetna u njihovoj raspodjeli. (1992, str. 256)

²³ Primjer je iz pjesme; nije upotrijebljen u razgovoru.

²⁴ U Živinicama i *lúdevi* (sa značenjem: *muževi*). (Bulić, 2014, str. 146; napomena: 464)

dòmovi, kùmovi (LJSH), *hánovi, stòlovi* (ŠJKG), a drugi formant imenice koje imaju završni nepčani suglasnik: *ćàjevi* (ABBA), *klúčevi* (VGBJ).

Šurmin smatra da “nastavak *-ovi* primaju veoma rado riječi, kojima se osnova svršava na palate; govori se *bìčovi, bòjovi, kòšovi, mùžovi* itd. Uvijek je *králevi* i *òcevi* (a krivo je, što se kad i kad čuje *očevi*)”.²⁵

Primjeri koje smo zabilježili ne potvrđuju u ovoj mjeri poremećen zakon o prijeglasu vokala u spomenutim umecima (ipak, naišli smo na akuzativne oblike: (*na*) *kàjišove, màćove*).²⁶

Zabilježili smo jednu dvosložnu imenicu s umetkom u N mn.: *djèverovi* (MSBJ).²⁷

Kraći množinski oblik imaju imenice *Bùgari* (AIBI) i *Sʻbi* (ABBA), a množina od Turčin glasi, uz *Tùrci* (EFV), *Tùrcini* (AŠV).

Genitiv množine

U G mn. imenica m. roda *a-vrste* susrećemo tri standardnojezička nastavka: *-ā, -ī* i *-ijū* čija frekventnost nije jednaka. U najvećem broju slučajeva javlja se nastavak *-ā*, nastavak *-ī* samo sporadično, dok je nastavak *-ijū* vezan uz nekolicinu riječi.

Nastavak *-ā* je najfrekventniji²⁸ i s brojnim potvrdama: *bádēmā, dánā, léšníkā, momákā, mùšebākā, òrāhā, rādñikā, Sàrīcā* (Ajíša), *vózōvā* (AIBI), *člānākā, dervīšā, Hađibégīcā, pròfesōrā, Tānovićā, telefōnā, zīdōvā* (MSBJ), *álīmā, (od) Kòrkūtā, lópōvā, pčèlārā, (od) prèdākā* (EFV), *bàj-rāmā, dūlūmā, Hrvátā, krèvētā, muslimánā, muškârācā, pòslōvā, prázñikā, ramazánā, tefèrīcā* (ABBA), *automòbīlā, čètnīkā / čètnīkā, kràjēvā, lònā-cā, partizánā, pūtnīkā, romàntīkā, stànōvā, víškōvā* (VGBJ), *(od) Čèngīcā, (od) Šùrkovīcā, ùnūkā* (AŠV), *(bez) đulistánā, (sa) penžērā, (bez) šīmšīrā* (AMV), *halátā* (BOBI).

²⁵ 1895, str. 200.

²⁶ Isto: Halilović i dr., 2009, str. 31.

²⁷ U Đurovića samo *dèveri* (primjer je iz govora mjesta Obalj, koji pripada bjelimičko-zagorskom ijekavskoštakavskom govornom tipu). (1992, str. 21–22 i 258) Brabec navodi: *bunarevi, komadovi, mjesecevi, zadatkovi* i sl. (2012, str. 96)

²⁸ Isto: Đurović, 1992, str. 258.

Imenicu *ćošak* u množini zabilježila sam bez umetka: *ćöšākā* (AIBI).

Manji broj imenica ima *-ī*: *mjesécī* (AIBI, EFV, ABBA, VGBJ), *lúdí* (EFV, ABBA), ali i *sátī* (AIBI, VGBJ) i *sähātā*²⁹ (AIBI, ŠJKG).

Nastavak *-ijū* zabilježili smo u jednom primjeru: *p̀stijū*³⁰ (AIBI).

Genitiv množine uz brojeve, količinske priloge i imenice što znače količinu ne dolazi u skraćenu obliku, bez nastavka, nego uvijek s nastavkom: (*ćètrēst*) *dánā* (AIBI), (*pēt*) *Amerikānācā*, (*nòkolko*) *jèžikā*, (*šestòrica*) *mājistōrā*, (*kīlu*) *òrāhā* (MSBJ), (*gòdina*) *dánā*, (*sā šest*) *krākōvā*, (*kīlu*) *krompīrā*, (*osāmnēst*) *mjesécī*, (*dvājest*) *sāndūkā* (EFV), (*pé-šest*) *automòbīlā*, (*nèkolko*) *restorānā* (ABBA), (*stō hīlādā*) *dīnārā*, (*dvānēst*) *komādā* (VGBJ), (*š'ēsto*) *dīnārā* (LJSH).

Stare genitivne oblike posvjedočio je krajem 19. stoljeća Šurmin.³¹ Dijaletolozi koji su istraživali govore ijekavskošćakavskog dijalekta i / ili susjednih dijalekata tokom 20. stoljeća također su bilježili njihovo prisustvo.³² Krajem 20. stoljeća na području Vrela Bosne Đurović je zabilježio nastavak *-a* u (*pet*) *brātā* i naveo da se G mn. s *-ø* uz brojeve javlja u arei između rijeka Bijele i Ljute (nedomak Sarajeva).³³

U novije vrijeme Bulić je ustvrdio da se u sjevernijem dijelu ijekavskošćakavskoga dijalekta (živinički kraj) ne čuje *-ø* u ovome padežu (osim u primjeru: *čèterest hīlād mārāk*) i da su standardnojezički nastavci dominantni.³⁴

Dativ, instrumental i lokativ množine

U ovim padežima imamo samo nastavak *-ima*.³⁵ Starije oblike (nastavke *-i*, *-im*, *-mi*, *-ma*, izjednačen genitiv i lokativ) nismo zabilježili ni u jednom primjeru.

²⁹ I Đurović navodi da je nastavak *-ī* sačuvan u ograničenom broju leksema te da je prisutno i *sātā* i *sátī*. (1992, str. 259)

³⁰ Đurović je na Vrelu Bosne zabilježio *p̀stā* i nešto južnije (kod Kalinovika) *prstī*. (1992, str. 259)

³¹ 1895, str. 200.

³² V.: Brabec, 2012, str. 97; Brozović, 1966, str. 157; Halilović, 1990, str. 317.

³³ Navodi i stari genitiv toponima iz *Dujmović*. (1992, str. 260)

³⁴ 2014, str. 151.

³⁵ Isto: Halilović i dr., 2009, str. 31.

Dakle, samo je:

- *imámima, mujèzinima* (AIBI), *Bićàkćícima, rëdovima, ròditeljima* (EFV) / *ròttelima* (BOBI), *Englèzima* (ABBA);
- (s) *lònćícima, (s) ròditelíma* (AIBI), (sa) *fijákerima, (među) šoférima, (sa) vòlovima* (ABBA), (sa) *čëtnicima, (sa) partizánima, (sa) stànovima* (VGBJ), *šimširima* (AMV);
- (o) *Móricima, (u) pòdstanārima, (u) zārovima* (AIBI), (u) *Sarácíma* (MSBJ), (na) *Kováćima, (u) Králevícima, (ù ovīm) rëdovima, (u) Šāhbegovićima, (u) táđovima, (u) Telálima, (po) zátvorima, (u) zlàtārima* (EFV), (u) *Kováćima, (u) restoránima, (po) zanátima* (ABBA), (na) *pòklopcima* (VGBJ), (u) *Bjèlimićima* (AŠV).

Šurmin spominje upotrebu starijih oblika (*sa soldati, s Tūrçi*), ali naglašava da je u ovim padežima “preteo mah mlađi nastavak *-ma*; n. pr. *žènama, dúbovima, pòlíma, kòstima*”.³⁶ *Upitnik* iz 1897. sadrži samo nove nastavke: *Turcima, sa sinovima, o junacima*³⁷ a slično je i na Bjelavima zabilježeno *Upitnikom za ispitivanja bosanskohercegovačkih govora* (1983–1984): *-ima* (*kòníma, lúdíma*) i *-íma* (*golubòvⁱma, brkòvⁱma*).³⁸

Prema Brozoviću, u ijekavskošćakavskome dijalektu najčešće se javlja nastavak *-ima*; *-im* je posvjedočen u Kreševu i između Bosne i Krivaje, a *-ma* samo u tri primjera (v. niže). Gramatički morfem *-ī* zabilježen je u L mn. toponima: *u Kralūpī* (: *Krālūpi*), *na Pogári* (: *Pögāri*).³⁹

Sa područja Tuholja Halilović donosi dosta primjera s nastavkom *-ma* (*sinòvma, krompiròvma, lúdma*), kao i primjere s nastavkom *-im*: *u Milan-kovićim, u Vukotićim, u zùbim* i sl.⁴⁰

U sjevernijem dijelu iješč. dijalekta potvrđen je i nastavak *-oma*.⁴¹

Đurović navodi češću upotrebu nastavka *-ima*, ali i prisustvo starijih nastavaka na prostoru njegova šćakavsko-štakavskog i bjelimičko-zagorskog (štakavskoga) govora: *-ma* (*po lúdma, ròditelíma, s vòlovma* i dr.), *-im* (*u*

³⁶ 1895, str. 201.

³⁷ Halilović i dr., 2009, str. 31.

³⁸ Halilović i dr., 2009, str. 58.

³⁹ Brozović, 1966, str. 152,157.

⁴⁰ 1990, str. 317.

⁴¹ Bulić 2014, str. 147; Brabec, 2012, str. 97.

Bjèlimiçim, lúdim, s vòlovim i dr.), *-em (kázō bi ròditelem)*. Ne navodi slične primjere iz Sarajevskog polja.⁴²

Imenica *koñ* javlja se samo u liku *kòñima* (ABBA, ŠJKG).

Šurmin je zabilježio da sarajevski muslimani i katolici govore *kòñima* i *koñma*, a pravoslavci samo *koñma*.⁴³ Nešto više od pola stoljeća poslije Brozović je na prostoru između Bosne i Krivaje svjedočio prisustvo oblika *koñma, lúdma, zùbma*⁴⁴ a Valjevac je krajem 20. st. zabilježila je na Bjelavama oblik *kòñima* (Dmn.) i *kòñⁱma* (I i Lmn.).⁴⁵ U tom periodu Halilović i Đurović bilježe lik *kòñma*.⁴⁶ Dominaciju novijeg *-ima* na ijekavskošćakavskom terenu pokazuje Bulićev rad s početka 21. stoljeća.⁴⁷

Imenica *m̃lin* javlja se i u obliku kratke množine: (*nad*) *m̃linima* (EFV).

Akuzativ množine

U A mn. sarajevski govor ima samo *-e*: *basàmake, ćamašire, fakultéte, ispíte, (na) kàjjišove, (na) tròkutove* (AIBI), (*za*) *ćevábe, filmove, grijéhe, (na) iftáre, jàstuke, jèzike, koláçe, klúćeve, òbićáje, òrahe, (za) piláve, prijàtele, prózore, (kroz) Saráçe, stànové* (MSBJ), *màćove, pčèlāre, plānové, pòslove, tevhíde, (u) Vrápce, zùbe* (EFV), (*međù*) *Cigane, (za) dućán'e, (za) fijákere, (za) kòñe, tefèriçe* (ABBA), *autóbuse, (za) automòbile, bólove, kamijóne, klúćeve, peréce* (VGBJ), *dućáne, insáne* (AŠV), *ádeté, šadr-váne, vākufe* (AMV), *kòfere* (HUV).

IMENICE SREDNJEG RODA

Imenice srednjeg roda mogu imati isti ili različit broj slogova u zavisnim padežima u odnosu na nominativ. Tako, ukoliko broj slogova ostaje isti, govorimo o jednakosložnim, a ukoliko se mijenja, o nejednakosložnim imenicama.⁴⁸

⁴² 1992, str. 260–261.

⁴³ 1895, str. 201.

⁴⁴ 1966, str. 157.

⁴⁵ Halilović i dr., 2009, str. 58.

⁴⁶ 1990, str. 317. i 1992, str. 261.

⁴⁷ Bulić, 1914, str. 147.

⁴⁸ V.: Jahić i dr., 2000, str. 205; Barić i dr., 1997, str. 140–141; Stevanović, 1964, str. 209.

JEDNAKOSLOŽNE IMENICE

Nominativ jednine

U nominativu jednine ove imenice imaju *-o*: *Sàrajevo* (AIBI, MSBJ, ABBA, AŠV, LJSH, ŠJKG) / *Sàrajèvo* (AŠV), *bràšno, čèdo, mlijéko, zlò* (AIBI), *břdo, jèlo, písmo, sijélo, slàtko, srèbro, stàklo* (MSBJ), *mléko / mlijéko, tèlo*⁴⁹ (EFV), *Jèzero, mjèsto, žito* (ABBA), *djètiñstvo, kòr(i)to / kòrto, Kòševo, svjedočànstvo* (VGBJ), *sèlo* (AŠV), *blàto* (ŠJKG), *(i) muško, (i) žensko* (BOBI),

nastavak *-e*: *dvòrište, gòdište, izdàne, sùnca* (AIBI), *bòjène, fèrije, glàčàne, hàpšène, lice, oslobođène, prizēmle, vòce* (MSBJ), *imàne, iskušène, zèle / zèje* (EFV), *gòdište, gròble, píce, pòvrce* (ABBA), *dvòrište, gòdište, gròble, násèle, oslobođène, preduzèce, sklādīšte, stàjalīšte* (VGBJ), *sřca* (AŠV), *žènskīne* (BOBI),

i nastavak *-a*: *dòba* (EFV).

Genitiv jednine

U G jd. uvijek je *-a*: *(do) břda, (iz) gřla, (iz) Jájca, mēsa, mùškīna, Oslobođèna, preduzèca, (iz) Sàrajeva* (AIBI), *(prekò) léta, (ispred) prètsjedništva* (MSBJ), *jèla, (iz) Skòpla, sùnca* (EFV), *kína, oslobođèna, (kod) pòzorīšta, (iza) sklādīšta, (iz) Zàgorja* (VGBJ), *(iz) Koševa* (ŠJKG), *bràšna* (BOBI).

Dativ i lokativ jednine

Dativ i lokativ jednine imaju isti oblik i nastavak *-u*:

- *břdu* (AIBI),
- *(u) Sàrajvu* (EFV, VGBJ) / *Sàrajevu* (EFV, ABBA, VGBJ, LJSH), *(u) Òlovu / Òlovu, (u) sjèčānu, (u) Třnovu* (AIBI), *(u) òbdaništu, (o) zlatár-*

⁴⁹ Informator E. Fočak navodi da je imenice *tèlo, mléko, zèje* kao jedino takve koristila njegova majka (Porijeklom je s Vratnika, gdje je i provela životni vijek od 20-ih do 90-ih godina 20. st.). *Ekavština bila*, kako on kaže. Na mogućnost da još uvijek postoji ekavsko-jekavski govor u sarajevskim mahalama (sličan tešanjско-maglajskom govoru) ukazivao je i Brozović sredinom prošlog stoljeća. (1966, str. 135) Slično je i u *Podacima o Ekavsko-jekavskom govoru Bjelava: tijelo / tèlo, běli lùk / bjělī lùk...* (Halilović i dr., 2009, str. 44)

stvu (EFV), (*nà*) *Vrelu* (Bösnē), (*ü*) *gröblu*, (*u*) *ropstvu* (ABBA), (*ü*) *dnu*, (*u*) *dvòrištu*, (*u*) *násēlu* (*u*) *preduzécü*, (*u*) *stàklu* (VGBJ), (*u*) *mini-stàrstvu*, (*u*) *Râsnu*,⁵⁰ (LJSH), (*na*) *břdu* (ŠJKG).

Akuzativ i vokativ jednine

Akuzativni i vokativni oblici jednaki su nominativnom:

- *dôba*, (*u*) *Gòražde*, (*na*) *kòrzo*, *lice*, *oslobođéne*, (*na*) *právo*, *sèlo*, *zváne* (AIBI), *bjelànce*, (*ü*) *ovō* *dôba*, (*do pod*) *kóléno*, *mjesto*, *mli-jéko*, (*među*) *muškiñe*, (*za*) *tùcāñe*, (*na*) *vjenćáñe*, *žumànjce* / *žumánjce*⁵¹ (MSBJ), *gröblé*, (*za*) *kvárēñe*, (*u*) *òbdanište*, *porijéklo* (EFV), *pjèvāñe*, (*u*) *Sàrajevo*, *sjèno*, *svírāñe*, (*nà*) *Vrelo* (Bösnē) (ABBA), (*u*) *dvòrište*, (*za*) *krétañe*, *odjélo*, *odobréñe*, *rešéñe*, *sùđe*, (*za*) *ùpravljāñe* (VGBJ), *šumárstvo*, (*na*) *Vràce*⁵² (LJSH),
- *Sàrajevo* (AIBI).

Instrumental jednine

Instrumental jednine, zavisno od kakvoće finalnog suglasnika i bez bit-nijih odstupanja u prijeglasu, ima nastavke *-om* / *-em*: *zlâtom* (AIBI), (*za*) *Sàràjvom*, (*z*) *brāšnom*, (*s*) *mēsom*, *porijéklom* (MSBJ), *svírāñem*, *pjèvāñem* (ABBA).⁵³

Prikupljeni podaci nisu potvrdili Šurminovu konstataciju da je u ovih ime-nica nastavak *-em* iza nepčanih suglasnika *posve rijedak*.⁵⁴ Đurović potvr-đuje prisustvo ovih oblika (*sà zdrāvljom*, *s ònijem širišćom*, *ûlom*) u svome šćakavskom i štakavsko-šćakavskome govoru, ali za (bjelimičko-zagorski i komski) štakavski navodi upotrebu jedino nastavka *-em*.⁵⁵

⁵⁰ Toponimi srednjeg roda (kao i muškog i ženskog), po prirodi pridjevi, najčešće imaju nastavke zamjeničko-pridjevske promjene (v. detaljnije u pridjevima, t. 3.1). Međutim, geograf. ime *Hrâsno* (< *Hrâsnō Břdo*) ima imeničke nastavke: *Idem u Hrasno*, *Stanujem na/u Hrasnu* i dr.

⁵¹ Imenice *bjelànce* i *žumànjce* ovdje su jednakosložne, nemam potvrda za drugačiji oblik. U Tuholju je samo: *bjelànceta*, *na žumàncetu* (Halilović, 1990, str. 317) a tako je i kod Bulića (2014, str. 136).

⁵² Ovaj je toponim uobičajen u množinskom obliku (*Vràca*, *Vràcā*, *Vràcama*), ali sam zabilježila i navedeni primjer u jednini.

⁵³ Up. i: Bulić, 2014, str. 149; Đurović, 1992, str. 267; Halilović, 1990, str. 317–318.

⁵⁴ 1895, str. 199–200.

⁵⁵ 1992, str. 267–268.

Nominativ, akuzativ i vokativ množine

Nastavak u N, A i V mn. uvijek je *-a*: *òbdaništa, vráta, žumàńca* (AIBI), *jěla, písmá* (MSBJ), *djěla* (EFV), *imáńa, ústa* (ABBA), *bjelánca, putováńa* (AIBI), *gòdišta, ubístva* (MSBJ), *imáńa, jěla, kòla* (ABBA), *(na) mjěsta, (na) vráta* (VGBJ, AŠV, AMV) / *(na) vráta* (MSBJ).

Genitiv množine

Genitiv množine ima samo nastavak *-ā*: *bjèlanācā* (AIBI), *jájā* (ŠJKG).⁵⁶

Dativ, instrumental i lokativ množine

Jednačenje D, I i L mn. prisutno je i u sarajevskom govoru a nastavak je jedino *-ima*: *(po) drúštvíma, (ù) kolíma, (u) kolícíma, (na) sèlíma* (AIBI), *(s) kòlíma* (MSBJ), *(na) Vrácama* (ABBA), *(na) vrátíma* (VGBJ).

Ovaj je nastavak jedino zabilježen na području Sarajeva u anketi iz 1897.⁵⁷, a i u živiničkome kraju.⁵⁸ Đurović navodi, uz nastavak *-ima*, nastavak *-im* za sva tri padeža (nema primjera s Vrela Bosne i okolnih mjesta) i *-ma* (za D i I mn.) imenicā *govedo* i *kola* (*gòvedma, kòlma*).⁵⁹

Nema potvrda za starije nastavke (ni kod jednakosložnih ni kod nejednakosložnih imenica) kakve navode Šurmin,⁶⁰ Brozović,⁶¹ Halilović⁶².

Zabilježili smo samo neproširen oblik *čùdima*⁶³ (AMV).

⁵⁶ Brabec kaže da se ovaj padež čuje i s nastavkom *-i* (*koplí, do vrati*) i bez nastavka (*goved čuvajući, nestalo drv*). (2012, str. 94) Đurović navodi primjer *ì gověd* uz jedino prisutne oblike na *-ā*. (1992, str. 268)

⁵⁷ Halilović i dr., 2009, str. 31.

⁵⁸ Bulić, 2014, str. 149.

⁵⁹ 1992, str. 268.

⁶⁰ 1895, str. 201.

⁶¹ 1966, str. 157; 2012, str. 366–377.

⁶² 1990, str. 318.

⁶³ Isto: Bulić, 2014, str. 149; Halilović, 1990, str. 318, a u neutralnome; Đurović, 1992, str. 271.

NEJEDNAKOSLOŽNE IMENICE

Nejednakosložne imenice imaju iste padežne nastavke kao i jednakosložne, s razlikom u I jd. gdje je samo *-om* (uslijed finalnih nenepčanih suglasnika *-t, -n, -v*).

Ove imenice u N, A i V jd. imaju nastavak *-o* ili *-e*: *prézime* (AIBI), *čàge, dŕvo, hašúre, ìme, vrijúme* (MSBJ), *frcùle, tŕbe* (ABBA); *àšare, dijéte* (AIBI, VGBJ) / *djúte* (EFV), *(za) hašúre ìme* (AIBI), *(za) vrijúme* (AIBI, MSBJ, EFV, ABBA, VGBJ, BOBI) / *vrjúme* / *(za) vréme, šèrbe* (ABBA).

Imenica *dijéte* javlja se u sarajevskom govoru isključivo u proširenu liku (*djèteta, djètetom*).⁶⁴ I ranije je, u upitnicima s kraja 19. i 20. st., bilježeno ovakvo stanje.⁶⁵ U Sarajevu nema neproširenih oblika (*dijéte – dŕjètu – dŕjètom*), kakvi su posvjedočeni u radovima Brozovića,⁶⁶ Halilovića⁶⁷ i Bulića.⁶⁸

Imenica *jáje* (AIBI) ima standardnojezički oblik, tj. u jednini proširenu osnovu, a u množini bez umetka *-t*. Đurović u Zagorju bilježi oblik *jájem* a svuda drugdje isključivo *jájetu, jájetom* (množina: *jája, jájā*).⁶⁹

U G jd. nastavak je *-a*: *djèteta, (òd) drveta* (AIBI) / *(od) dŕveta*⁷⁰ (VGBJ), *vrémèna* (MSBJ, EFV, ABA), u D i L jd. *-u*: *djètetu* (EFV, ABBA); *(o) djètetu* (MSBJ), a u I jd. nastavak je *-om*: *àšaretom, (sa) djètetom* (AIBI, EFV), *(pod) ìmenom* (EFV).⁷¹

N, A i V mn. imaju isti oblik i nastavak *-a*: *súreta* (AIBI); *(ònā) pèrdeta* (MSBJ), *šŕlteta* (ABBA), *vremèna* (ABBA), u G mn. redovno je *-ā*: *(dòsta) àšarētā* (AIBI), *súrētā* (MSBJ), a u D, I i L mn. nastavak je *-ima*: *imènima* (EFV); *(na) šŕltetima* (ABBA).

⁶⁴ Isto i: Đurović, 1992, str. 267.

⁶⁵ Halilović i dr., 2009, str. 31, 57.

⁶⁶ 1966, str. 140; 2012, str. 366.

⁶⁷ 1990, str. 317.

⁶⁸ 2014, str. 148.

⁶⁹ 1992, str. 267.

⁷⁰ I stablo i posječeno drvo.

⁷¹ Isto: Bulić, 2014, str. 149; Đurović, 1992, str. 267.

ZAKLJUČAK

Po morfološkim osobinama imenica a-vrste ijekavskošćakavski sarajevski govor ne razlikuje se značajno od susjednih ijekavskošćakavskih govora koji su opisivani u ranijem periodu, ali su vidljive promjene nastale pod utjecajem standardnojezičkih oblika, čemu svjedoče, uglavnom, množinski padeži:

- upotreba duge i kratke množine odgovara standardnojezičkoj situaciji: *bakráci, basámaci, ćilimi, ibrici, lokáli, makaroni, pënderi, prózori, sàhani, vezíri; djèdovi, hánovi, hàrfovi, pàrkovi, stòlovi, šèjhovi, tèrsovi, típovi,*
- u G mn. nema starijih nastavaka, potpuno dominira noviji nastavak *-a:* (*pêt*) *Amerikânācā, (dòsta) àšarētā, (ćètrēst) dánā, (nòkolko) jèžikā, (šestòrica) mājistōrā, (kìlu) òrāhā,*
- u D, I i L mn. također nema starijih oblika, samo je nastavak *-ima:* *mujèzinima; sa fijákerima, s ròditelíma; na Kovácima.*

LITERATURA

- Barić, Eugenija i dr., 1997. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga, str. 95–285.
- Brabec, Ivan, 2012. “Govor Tuzle i okolice”. *Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik*, knj. X. Sarajevo, str. 51–243.
- Brozović, Dalibor, 1966. “O problemu ijekavskošćakavskog (istočnobosanskog) dijalekta”. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, knj. II. Zagreb, str. 119–208.
- Brozović, Dalibor, 2012. “Govor u dolini rijeke Fojnice”. *Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik*, knj. X. Sarajevo, str. 243–425.
- Bulić, Refik, 2014. *Arhaičniji govori u gornjem toku Spreče: živinički kraj*. Tuzla: Institut za bosanski jezik i književnost u Tuzli, str. 212.
- Đurović, Radosav J., 1992. “Prelazni govori južne Bosne i visoke Hercegovine”. *Srpski dijalektološki zbornik*, knj. XXXVIII, str. 9–378.
- Halilović, Senahid, 1990. “Govor Muslimana Tuholja (okolina Kladnja)”. *Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik*, knj. VI, str. 249–357.
- Halilović, Senahid i dr., 2009. *Govor grada Sarajeva i razgovorni bosanski jezik*. Sarajevo: Biblioteka “Bosnistika”, str. 23–39.
- Jahić, Dževad i dr., 2000. *Gramatika bosanskoga jezika*. Zenica: Dom štampe, str. 476.

Stevanović, Mihailo, 1964. *Savremeni srpskohrvatski jezik (gramatički sistemi i književnojezička norma)*. Beograd: Naučno delo, str. 399.

Škaljić, Abdulah, 1957. "Turcizmi u narodnom govoru i narodnoj književnosti Bosne i Hercegovine". *Bilten Instituta za proučavanje folkloru u Sarajevu*, knj. I i II, Dopunska izdanja – 2. Sarajevo, str. 810.

Šurmin, Đuro, 1895. "Osobine današnjega sarajevskog govora". *Rad JAZU-a*, knj. XLI, str. 186–209.

A-TYPE NOUNS IN THE IJEKAVIAN-SHTOKAVIAN DIALECT OF SARAJEVO

Summary

The paper brings the morphological features of the a-type nouns of the Sarajevo dialect in the light of the Eastern Bosnian ijekavian-shtokavian dialect to which it belongs, connecting them with those previously recorded in Sarajevo as well as in the neighbouring dialects. Informants are Sarajevans born in the early 20th century. The corpus consists of transcribed audio material of about 150 pages.

Key words: *dialectology, ijekavian-shtokavian dialect of Eastern Bosnia, southern sub-dialect, speech of Sarajevo, morphology, a-type nouns*